

ЕТНОТУРИЗМ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЛИТОВСЬКИЙ ДОСВІД

Сучасний туризм стає глобальним чинником розвитку цивілізації, однією зі складових економіки, соціальної сфери, духовної культури. Процеси, що відбуваються в туристичній індустрії світу, позначилися і на розвитку туризму в Україні. В Законі України "Про туризм" держава визначає туризм як одну з пріоритетних сфер розвитку національної культури й економіки [9, с. 5].

Найбільш важливим в організації етнічного туризму є ознайомлення учасників з традиціями та культурою різних етносів [2, с. 426]. Етнічний туризм – це наука, що вивчає культурні та побутові особливості різних народів світу, а в даному випадку турист безпосередньо знайомиться з цими особливостями і, певною мірою, вивчає їх. Вперше термін "етнічний туризм" було використано у 1977 р. В. Смітом, який визначив етнічний туризм як подорожі для вивчення культури та життя рідкісних чи екзотичних народностей [10, с. 15]. Причина того, що етнічний туризм часто розглядають як ностальгічний, пов'язана, напевне, з тим, що туристи, які зацікавлені звичаями та культурою певної нації, в першу чергу, хочуть дізнатися про ті народи, з якими в них є хоча б які-небудь генетичні зв'язки.

Країни світу накопичили важливий та цікавий досвід розвитку етнотуризму, форми якого залежить від географічної та історико-культурної специфіки регіонів. У п. 7.11. Програми розвитку туризму Литви на 2014–2020, що прийнята Урядом Литви 12.03.2014 року [11] дається наступне визначення екотуризму: зелений (екологічний) туризм – це вид туризму, де основною метою поїздки є спостереження за природними об'єктами та місцевими культурними заходами без негативного впливу на навколишнє середовище та надання місцевим жителям можливостей для соціально-економічної діяльності. Відповідно до п. 11 Програми розвитку туризму Литви на 2014–2020 «туризм – це економічна діяльність, яка, в першу чергу, сприяє економічному зростанню, але стійкий розвиток туризму є важливим для підтримання

конкурентоспроможності на міжнародному туристичному ринку. Дуже важливим є не лише економічний, а й соціально-культурний вплив туризму. У Законі «Про туристичні послуги» [13] від 19.03.1998 немає визначення екотуризму, однак є визначення сільського туризму. Так, згідно з п. 9 ст. 2 цього Закону послуга сільського туризму – це послуга розміщення, що надається за окрему плату туристам у сільському житловому районі чи місті з населенням до 3000, одночасно забезпечуючи потреби в харчуванні, відпочинку, розвагах та участі у культурних заходах. Закон «Про заповідні території Литовської Республіки» [12] від 09.11.1993 також використовує поняття «пізнавального туризму». Відповідно до п. 27 ст. 2 Закону пізнавальний туризм – це туризм, що включає цілеспрямоване пізнання та вивчення природних та культурних цінностей країни, ландшафту та історії.

Програми розвитку туризму Литви на 2014–2020 визначається, що культурний туризм – це вид туризму під час подорожування, що здійснюється з метою пізнати культурне середовище, а також ландшафти, культурну та природну спадщину, традиції, унікальний місцевий спосіб життя, події, культурні події, сценічне мистецтво, інші творчі та культурні зміни. Тобто екологічний (зелений) можна відрізнити від інших видів туризму за такими критеріями: 1) комплексний вид туристичних послуг, адже охоплює собою сільський, пізнавальний, культурний туризм, 2) здійснюється з метою – спостереження за природними об'єктами та місцевими культурними заходами, 3) проводиться у певному місці – природні об'єкти, сільська місцевість.

Етнічний туризм може бути представлений двома основними видами. По-перше, це відвідування існуючих поселень, що зберегли особливості традиційної культури і побуту певних народів. Зазначені поселення можна назвати демонстраційними або показовими, і вони бувають як постійні, так і тимчасові (наприклад, стоянки кочівників-скотарів або мисливців і збирачів) [1, с. 137].

По-друге, під час етнотуристичних подорожей відвідуються музеї, особливий інтерес серед яких викликають "скансени" – так звані "живі музеї" з насиченими анімаційними програмами відтворення історичного середовища, де туристів приваблюють не лише окремі споруди, предмети старовини, а й професійні працівники-аніматори, які своїми заняттями відтворюють побут, поведінку, матеріальну і духовну культуру попередніх епох.

Нове розуміння культури в суспільному розвитку й усвідомлення необхідності збереження історико-культурної спадщини та її різноманіття у світі розширюють перспективи етнічного туризму як ресурсу регіонального розвитку, а також впливу на соціальну й культурну сферу, екологію, зовнішньоекономічну діяльність і міжнародні відносини.

Головне завдання проектів з розвитку етнічного туризму спрямоване на те, щоб уберегти процес розвитку екологічного та етнічного туризму від непродуманих, однохвилинних тенденцій, надати йому стійкість, перш за все, за допомогою активного залучення корінних нечисленних народів у сферу туристського бізнесу. Гарантією стабільності та ефективності проектів розвитку туристського бізнесу та сталого розвитку у більш широкому сенсі, стане самостійне керівництво реалізації проектів представниками корінних нечисленних народів [10, с. 15].

Як наслідок, розвиток етнічного туризму стає популярним напрямком у світовому туризмі. Враховуючи, що етнічне розмаїття стрімко скорочується, даний вид туризму буде затребуваний у зв'язку з його унікальністю і неповторністю. Україна має значний потенціал для розвитку етнічного туризму. На державному обліку в Україні перебуває понад 130 тис. пам'яток, з них: 57 206 – пам'ятки археології (418 з яких національного значення), 51 364 – пам'ятки історії (147), 5926 – пам'ятки монументального мистецтва (45), 16 293 – пам'ятки архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва та ландшафтні (3 541). Функціонує 61 історико-культурний заповідник, в тому числі 13 національних [3].

За роки незалежності України виникло багато приватних музеїв, серед яких важливе місце займають історико-культурні та етнографічні музеї. Зокрема, приватний Музей Довбуша в с. Космачі [4], Харківський приватний музей міської садиби [5], Регіональний музей етнографії сіл пониззя ріки Теребля [6], Музей української домашньої ікони в м. Радомишль [7], Музей гуцульського побуту, етнографії та музичних інструментів Романа Кумлика (сmt. Верховина) [8] тощо.

Отже, етнічний туризм є одним з основних засобів пізнання власної країни, формуванню гордості за її культурні надбання. Мета етнічного туризму полягає у відвіданні будь-якого етнотуристичного регіону нашої держави для ознайомлення з культурою, побутом, традиціями, діалектами, кухнею, образотворчим мистецтвом місцевих жителів. Розвиток цього виду туризму в Україні стає новим і провідним напрямом діяльності. За

кордоном велику увагу приділяють збереженню історико-культурної спадщини і організації етнічного туризму.

Незважаючи на всі труднощі, наш час є періодом розвитку нових тенденцій у культурному житті, для більшості регіонів України і орієнтація на етнічний туризм стає однією з реальних можливостей економічного, соціального й культурного піднесення.

1. *Воскресенский Ю.В.* Международный туризм: учеб. пособие. – М., 2006.
2. *Кононенко Б.И.* Большой толковый словарь по культурологии. – М., 2003.
3. *Кузьмук О.І.* Вказ. праця.
4. Музей Довбуша в с. Космачі URL: www.karpaty.info/ua/uk/if/ks/kosmach/museums/dovbusha.
5. Офіційний сайт Харківського приватного музею міської садиби URL: <http://ysadba.rider.com.ua/>.
6. Офіційний сайт Регіонального музею етнографії сіл пониззя ріки Теребля URL: www.tozak.org.ua/muzeum.html